

Σωματεμπορία: Εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο προστασίας

Δρ. Ιωάννης Π. Τζιβάρας (LLM, Dr. Jur. ΔΠΘ)
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Παντείου Πανεπιστημίου
Διδάσκων Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου
Επισκέπτης Καθηγητής European Public Law Organization

Αθήνα, 26/11/2019

Γενικόλογα

- **Εμπορία ανθρώπων:** η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, απόκρυψη ή η παραλαβή ατόμων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή μέσω πληρωμής ή ωφελημάτων για την εξασφάλιση της συμφωνίας ατόμου που ασκεί έλεγχο επί άλλου με σκοπό την εκμετάλλευση. (διαφορετική της παράνομης διακίνησης ατόμων)
- **Εκμετάλλευση:** εκμετάλλευση της εκπόρνευσης τρίτων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής παροχής εργασίας ή υπηρεσιών, η δουλείας ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία, τη δουλοπαροικία ή την αφαίρεση οργάνων.
- **Πρόβλεψη:** Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος, που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών της 15ης Νοεμβρίου 2000, ετέθη σε ισχύ στις 23 Σεπτεμβρίου 2003.

Γενικόλογα

- Με δεδομένο ότι η σωματεμπορία αποτελεί μία από τις πλέον **επικερδείς παράνομες επιχειρήσεις** οικουμενικώς, ξεπερνά πλέον τα εδαφικά όρια και ασκείται και μέσω θαλάσσης. (περιλαμβάνει τον εξαναγκασμό του θύματος σε σεξουαλικές πράξεις, με χρηματικό ή μη χρηματικό αντάλλαγμα) Η εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση διακρίνεται συχνά στη διεθνή βιβλιογραφία σε εκείνη που γίνεται για εμπορικούς σκοπούς (“commercial sexual exploitation”) και σε εκείνη που δεν αφορά σε εμπορικούς σκοπούς.
- **Σύνδεση** τόσο ως προς το ζήτημα της διεθνούς παράνομης **μετανάστευσης** όσο και ως προς το ζήτημα των **αιτούντων άσυλο**.
- «**Επινόηση**» από την πλευρά των δικτύων σωματεμπορίας μεθόδων εισόδου, εξόδου και διαμετακόμισης μεταξύ κρατών, έχοντας στενή συνεργασία με κρατικές αρχές αλλά και με δίκτυα ιδιωτών.
- Η εμπορία ανθρώπων δεν μπορεί να συνδεθεί με ακριβή στατιστικό αριθμό και δεδομένα. Σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας.

Έκταση του φαινομένου

Μεταψυχροπολεμικά, υφίσταται αύξηση της εγκληματικότητας και τρίτη πιο επικερδής επιχείρηση μετά το εμπόριο όπλων και το εμπόριο ναρκωτικών παγκοσμίως.

Οι εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται διακρατικά στη σωματεμπορία διακρίνονται:

- α) σε αυτές που αναλαμβάνουν τη στρατολόγηση των θυμάτων στις χώρες προέλευσης και την πώλησή τους σε αντίστοιχες οργανώσεις άλλων κρατών
- β) σε αυτές που στρατολογούν τα θύματα και αναλαμβάνουν την εκμετάλλευσή τους στο πλαίσιο της ίδιας χώρας και
- γ) σε αυτές που εκμεταλλεύονται τα θύματα και τα διακινούν εντός της χώρας.

Τρία βασικά στάδια του φαινομένου: **1)** στρατολόγηση (απαγωγή, ολική ή μερική εξαπάτηση), **2)** μεταφορά από τη χώρα προέλευσης στη χώρα προορισμού και **3)** την εμπορευματική ή οικονομική-σεξουαλική εκμετάλλευση, με κυρίαρχο σχήμα τη χώρα προέλευσης, τη χώρα διαμετακόμισης και τη χώρα υποδοχής (π.χ. κακομεταχείριση, κατακράτηση των ταξιδιωτικών εγγράφων και των εγγράφων ταυτότητας, περιορισμός/κράτηση και συνεχής επιτήρηση μέσα σε οίκους ανοχής, συνεχής αλλαγή τόπου, απειλές, εκφοβισμοί).

Σημεία πορείας: **1)** οι χώρες προέλευσης (φτώχεια, ανεργία, ένοπλες συρράξεις, πολιτική αστάθεια), **2)** οι χώρες διέλευσης-αναπτυσσόμενες χώρες, **3)** οι χώρες προορισμού-υποδοχής (ανεπτυγμένες χώρες με ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης).

Δίκτυα σωματεμπορίας

Διεθνή δίκτυα ως μεγάλες επιχειρήσεις που συγκροτούν μία καλά οργανωμένη βιομηχανία (πολιτική/αστυνομική υποστήριξη και οικονομικοί πόροι τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και στις χώρες διαμετακόμισης και προορισμού). Συνδυασμός αλλοδαπών και εγχώριων εγκληματικών ομάδων (ομάδες αλλά και μεμονωμένα άτομα).

Αρμοδιότητα τους σε όλες τις φάσεις σωματεμπορίας τόσο στη χώρα προέλευσης (στρατολόγηση, παροχή πλαστών εγγράφων κλπ) όσο και στη χώρα προορισμού (πειθαρχία, μαστροπεία [εξώθηση στην πορνεία], συλλογή χρεών, διαφθορά κρατικής υπαλληλίας κ.λπ.). Τα τοπικά δίκτυα μεσαζόντων φροντίζουν για τη συνοδεία, τη μεταφορά και την παροχή καταφυγίου, ώστε να διευκολύνουν τη μετακίνηση των ατόμων. Εμπλοκή γραφείων εύρεσης εργασίας, ταξιδιωτικών γραφείων, γραφείων γάμου και πλήθος «νόμιμων» επιχειρήσεων, και ιδιαίτερα νυκτερινά κέντρα διασκέδασης στο στάδιο της εκμετάλλευσης.

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία στην Ελλάδα (ΥΠ.ΕΞ., ΕΛ.ΑΣ.) δρουν τα εξής δίκτυα σωματεμπορίας: **α)** το ρωσικό, **β)** το ουκρανικό, **γ)** το βαλκανικό, **δ)** το αλβανικό, **ε)** το κεντροευρωπαϊκό και **στ)** το αφρικανικό.

Υποθέσεις σωματεμπορίας

Υποθέσεις - Θύματα - Δράστες για το 2018	
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	27
ΘΥΜΑΤΑ	30 (21 ενήλικα και 9 ανήλικα)
ΔΡΑΣΤΕΣ	128

Υποθέσεις - Θύματα - Δράστες για το 2018	
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	27
ΘΥΜΑΤΑ	30 (21 ενήλικα και 9 ανήλικα)
ΔΡΑΣΤΕΣ	128

Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα: Θύτης, Θύμα, Πελάτης

Ν. 4619/2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα»

Ο θύτης:

Άρ. 323^Α (εμπορία ανθρώπων) ΠΚ.: οι πράξεις εμπορίας ανθρώπων για την σεξουαλική τους εκμετάλλευση αποτελούν πλέον βαρύτερα κακουργήματα και τιμωρούνται με ποινές κάθειρξης, φτάνουν δε μέχρι την ισόβια κάθειρξη όταν διακρίνονται από το αποτέλεσμα της βαριάς σωματικής βλάβης ή του θανάτου του θύματος, συνδυαστικά με τις διατάξεις του 19^{ου} Κεφαλαίου ΠΚ, ήτοι άρ. 336 (βιασμός), 337 (προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας), 338 (κατάχρηση ανικάνου προς αντίσταση σε γενετήσια πράξη), 339 (γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους ή ενώπιόν τους), 342 (κατάχρηση ανηλίκων), 343 (κατάχρηση σε γενετήσια πράξη) 348 (διευκόλυνση προσβολών της ανηλικότητας), 348^Α (πορνογραφία ανηλίκων), 348^Β (προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους), 348^Γ (πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων), 349 (μαστροπεία), 351^Α (γενετήσια πράξη με ανήλικο έναντι αμοιβής) & 353 (προσβολή γενετήσιας ευπρέπειας).

Σχετική νομοθεσία:

Ν. 2910/2001: ποινικοποίηση και έλεγχος παράνομης μετανάστευσης αλλά καμία αναφορά στην εμπορία ανθρώπων

Ν. 3064/2002: αναδιαμόρφωση των διατάξεων για την σωματεμπορία, προβλέπονται όλες οι σύγχρονες μορφές τέλεσης παρόμοιων εγκλημάτων, νομοθετικές ρυθμίσεις για την παροχή αρωγής στα θύματα

ΠΔ 233/2003: ορισμός θύματος και μέριμνα για την προστασία των θυμάτων σωματεμπορίας' Συμπληρωματικό του Ν. 3064/2002

Ν. 3386/2005: προχωρά στην περαιτέρω ανάλυση του όρου «θύμα» και ενέχει ειδικές προβλέψεις για την χορήγηση/ανανέωση άδειας παραμονής σε θύματα σωματεμπορίας

Ν. 3625/2007: τροποποίηση διατάξεων ΠΚ και ΚΠοινΔ και αναφορά στο ζήτημα της ευθύνης νομικών προσώπων για σωματεμπορία, εισαγωγή της έννοιας «σεξουαλικός τουρισμός»

Ν. 3875/2010: κύρωση της Συμβάσεως του Παλέρμο και εν μέρει τροποποίηση σημείων των προαναφερθέντων νόμων

Ν. 4198/2013: εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων με τα όσα προβλέπει η Οδηγία 2011/36/ΕΕ.

ΑΠ: νομολογία που καταδεικνύει τη σωματεμπορία κατ' επάγγελμα, κατά συναυτουργία, τη συνέργεια, την απόπειρα, την σύνδεση συμμορίας και σωματεμπορίας και τη σύνδεση αυτής με το βιασμό.

Καθεστώς Προστασίας

ΟΗΕ:

Σύμβαση περί Καταστολής της Εμπορίας Προσώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων (1950)

Σύμβαση ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) επιδιώκει την προστασία των ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος της σωματεμπορίας

Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό την Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών (Πρωτόκολλο του Παλέρμο) που προσαρτήθηκε στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος (2003). Περαιτέρω, η Σύμβαση περιλαμβάνει το Πρωτόκολλο ενάντια στη Λαθρεμπορία των Μεταναστών μέσω Ξηράς, Αέρος και Θάλασσας, και το Πρωτόκολλο για την Καταπολέμηση της Παράνομης Κατασκευής και Διακίνησης Πυροβόλων Όπλων, Μερών και Εξαρτημάτων τους και Πυρομαχικών.

Συμβούλιο της Ευρώπης:

Σύμβαση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων/Σύμβαση της Βαρσοβίας (2005)

Η εν λόγω δίδει βάση στην προστασία των θυμάτων εν αντιθέσει με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο που δίδει βάση μόνον στον χαρακτήρα του οργανωμένου και διασυνοριακού εγκλήματος.

Καθεστώς Προστασίας

Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (2011) [N. 4531/2018] αναφέρεται γενικότερα σε όλες τις μορφές βίας και διακρίσεων κατά των γυναικών συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων για εργασιακή ή σεξουαλική εκμετάλλευση.

Βασικός σκοπός της Σύμβασης είναι η πρόληψη της έμφυλης βίας, αλλά και η προστασία και αρωγή των θυμάτων.

Σε μια προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. δίνεται προτεραιότητα στην ενίσχυση των δομών αρωγής, την εκπαίδευση των αρμόδιων φορέων, την έγερση της ευαισθητοποίησης όλων των πολιτών των κρατών-μελών, καθώς και την διεθνή ανταλλαγή πληροφοριών και βοήθειας μεταξύ των χωρών.

Στο πεδίο της εμπορίας ανθρώπων, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης προχώρησε στον ποινικό κολασμό μορφών κακοποίησης, όπως ο εξαναγκαστικός γάμος και ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων και η καταναγκαστική έκτρωση ή στείρωση.

Περαιτέρω πρόνοια (άρ. 22 επ.) για την παροχή ειδικών υποστηρικτικών υπηρεσιών στα θύματα και τους μάρτυρες βίας κατά γυναικών.

Καθεστώς Προστασίας

Ευρωπαϊκή Ένωση:

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο:

Αποφάσεις Πλαίσιο: 69/02 (καταπολέμηση εμπορίας ανθρώπων, 584/02 (ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης), 68/04 (καταπολέμηση σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων/πορνογραφίας)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Καταπολέμηση της Βίας εις βάρος Παιδιών, Εφήβων και Γυναικών Πρωτοβουλία DAPHNE (1997-1999) ως συνέχεια του Προγράμματος STOP (1996-2005), Πρόγραμμα DAPHNE I (2000-2003), Πρόγραμμα DAPHNE II (2004-2008), Πρόγραμμα DAPHNE III (2007-2013).

Κανονισμός 491/04 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την θέσπιση προγράμματος χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας προς τρίτες χώρες στους τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου (Πρόγραμμα AENEAS)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων. Βασικοί στόχοι της Οδηγίας είναι η πιο σθεναρή πρόληψη και δίωξη των δραστών καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων.

- EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012-2016
- EU Anti-Trafficking Coordinator (EU ATC)

Καταδίκες Ελλάδας ΕΔΑΔ

Καταδίκη της Ελλάδος για υποθέσεις σωματεμπορίας:

- 1) **Απόφαση «L.E. v. Greece» (2016):** καταγγελία Νιγηριανής υπηκόου η οποία αναγκάστηκε να εκδίδεται στην Ελλάδα. Είχε αναγνωριστεί από τις Αστυνομικές αρχές ως θύμα εμπορίας ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, η προσφεύγουσα υποχρεώθηκε να αναμείνει περισσότερο από εννέα μήνες μετά την ενημέρωση των αρχών σχετικά με την κατάσταση της προκειμένου να της αποδοθεί και επισήμως ο χαρακτηρισμός του «θύματος trafficking». Το Δικαστήριο διαπίστωσε ελλείψεις στην αποτελεσματικότητα της προκαταρκτικής εξέτασης και της επακόλουθης εξέτασης της υπόθεσης όπως και πολλαπλές καθυστερήσεις και παραλείψεις όσον αφορά τις διαδικαστικές υποχρεώσεις του ελληνικού κράτους στο πλαίσιο του "εύλογου χρόνου".
- 2) **Απόφαση «T. I. v. Greece» (2019):** τρεις Ρωσίδες υπήκοοι, ιερόδουλες, κατηγόρησαν ότι υπάλληλοι του Γεν. Προξενείου της Ελλάδας στη Μόσχα είχαν δωροδοκηθεί από Ρώσους διακινητές για να μεταφερθούν στην Ελλάδα για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Αναγνωρίστηκαν ως θύματα από τις ελληνικές Αρχές και ασκήθηκαν διώξεις. Μάρτιος 2013 το Εφετείο Αθηνών αθώωσε δύο άτομα που είχαν διωχθεί για εγκληματική οργάνωση και εμπορία ανθρώπων. Το ΕΔΑΔ έκρινε ότι οι αρμόδιες αρχές δεν εξέτασαν την υπόθεση με το επίπεδο επιμέλειας που απαιτείται από το άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Μεθοδολογικά προβλήματα και αδυναμίες

- 1) Διεθνικός χαρακτήρας του φαινομένου
- 2) Έλλειψη συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων
- 3) Ετερογενής ποινικοποίηση της διεθνικής σωματεμπορίας
- 4) Έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού
- 5) Υψηλός σκοτεινός αριθμός της διεθνικής σωματεμπορίας
- 6) Συγκεκριμενοποιημένη φύση του φαινομένου.
- 7) Κίνδυνος στιγματισμού-επαναθυματοποίησης των υποκειμένων της σωματεμπορίας (δευτερογενής θυματοποίηση)
- 8) Ο εκφοβισμός των διακινούμενων ατόμων και των μαρτύρων
- 9) Ελλιπές νομικό καθεστώς και ανεπαρκής νομική προστασία